การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม*

ศิริณา จิตต์จรัส**, อรอุษา ปุณยบุรณะ***, เวหา เกษมสุข****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและความต้องการของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน 2) เพื่อศึกษาวิธีการและผลของการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม จำนวน 15 คน และนักเรียนประถมศึกษา และอุดมศึกษา จำนวน 50 คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก และความต้องการอยู่ในระดับมาก ส่วนกิจกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้หลักแนวคิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (learning by doing) ที่ประกอบด้วย ศาสตร์พระราชา ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมี 7 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ การทำนา (Rice Field) ทำขนมไทย (Thai Dessert) ผ้ามัดย้อม (Handkerchief Design) เรียนรู้ศาสตร์พระราชา (The King's Philosophy Learning) 5) ภูมิปัญญาเล่าเรื่องเมืองยาง (Story line and Wisdom) ออกกำลังกายพอเพียง (Exercise Activity) และกิจกรรมสร้างสรรค์ (D.I.Y) โดยผลของการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโดยมีระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การส่งเสริมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์, แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง, การมีส่วนร่วมของชุมชน

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

*** อาจารย์ประจำ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Corresponding author, email: sirina_c@hotmail.com, Tel. 081-5618740

Received : December 24, 2018; **Revised :** June 12, 2019; **Accepted** : June 29, 2019

Promoting Activities to Develop Learning Resources on Sufficient Economy with Creativity and Participation in Ban Yang Community Nakhon Pathom*

Sirina Jitcharat**, Orn-usa Punyaburana***, Weha Kasemsuk****

Abstract

The purposes of this research were 1) To study the states and needs of learning activities to develop a creative sufficiency economy model of community participation. 2) To study the methods and effects of enhancing learning activities to develop a self-sufficient creative learning resources. The purposive sample composed of two groups, 15 informal and informal leaders in the Ban Yang community, 50 students from Basic education and Higher education institutions. The tools used consisted of questionnaire, interview, focus group discussion guideline, and activity plans. Mean and Standard Deviation were used to describe the basic features of the data in this study and content analysis. The findings revealed that 1) The average means of state and needs of learning activities was at 3.83 and 4.48 Standard Deviation was at 0.81, and .54 respectively 2) Learning activities was a learning by doing method which consisted of the creativity in King's Philosophy. There were 7 activities: Rice Field, Thai Dessert, Handkerchief Design, The King's Philosophy Learning, Story line and Wisdom, Exercise Activity and D.I.Y. The results showed that after the activities, the mean was higher than before the activities. The satisfaction of activities enhancement for participation creative learning resources developing of ban yang community at a high level.

Keywords : Promoting Activities, Sufficiency-Economy, Creativity, Community Participation

* Research Paper Granted by Faculty of Education, Silpakorn University

** Assoc. Prof., Department of Lifelong Learning, Faculty of Education, Silpakorn University

*** Instructor, Silpakorn University Demonstrate School

**** Assist. Prof., Department of Public Health Nursing, Faculty of Nursing, Mahidol University

Corresponding author, email: sirina_c@hotmail.com, Tel. 081-5618740

Received : December 24, 2018; **Revised :** June 12, 2019; **Accepted** : June 29, 2019

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยขณะนี้อยู่ในระยะ “เปลี่ยนผ่าน” วิกฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายต่อหลายครั้ง ควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของโลกในศตวรรษที่ 21 หากประเทศไทยไม่กำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตลอดจนไม่ดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนประเทศผ่านการปฏิรูปและการปรับเปลี่ยนอย่างจริงจัง ประเทศไทยอาจจะประสบกับสภาวะเสื่อมถอย กระแสสำคัญที่เป็นผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างมาก คือ 1) Globalization ที่ทำให้โลกเชื่อมต่อกันอย่างสนิท เกิดการขยับปรับเปลี่ยนจาก One Country, One Destiny เป็น One World, One Destiny 2) Digitization การติดต่อสื่อสารมีการเปลี่ยนรูปแบบจากการสื่อสารกับ Someone, Somewhere และ Sometime เป็น Anyone, Anywhere และ Anytime ก่อให้เกิด Network Externalities 3) Urbanization สัดส่วนของผู้คนในเมืองจะมีมากขึ้น ดังนั้น วิถีชีวิต พฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ของผู้คนจะเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้าน การคมนาคม การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย อาชญากรรม ยาเสพติด ฯลฯ สังคมเมืองอาจเป็นMega-Slums หากไม่มีการเตรียมการที่ดีพอ 4) Individualization ผู้คนในศตวรรษที่ 21 จะมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น ความเป็นปัจเจกอาจเกิดสังคม 2 รูปแบบ คือ Collective Individuals ที่ผู้คนอยากอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สังคม เกิดเป็นสังคมที่เข้มแข็ง และ Contra-Individuals เป็นรูปแบบที่ผู้คนต่างคนต่างอยู่ มองแต่ประโยชน์ส่วนตน เกิดสังคมที่เปราะบาง โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งจะมีอยู่สูง และ 5) Communization ซึ่งอาจมีปัญหาที่ทุกประเทศต้องเผชิญที่เรียกกันว่า “Global Commons” อาทิ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โรคระบาด การก่อการร้าย ภาวะโลกร้อน เป็นต้น นั่นหมายความว่า ทั้ง 5 กระแสดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมไทยในด้านของการดำรงอยู่ ด้านการดำเนินธุรกิจ ด้านการทำงาน และด้านการเรียนรู้ (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560)

ในด้านวัฒนธรรมของการเรียนรู้ของโลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงใน 3 เรื่องหลักคือ 1) ไม่มีการผูกขาดความรู้ 2) ไม่มีการผูกขาดข้อมูล และ 3) เทคโนโลยีและนวัตกรรมเกิดขึ้นใหม่จากการรวมตัวและแตกตัวของเทคโนโลยีและนวัตกรรมเดิมตลอดเวลา หลายประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่พัฒนาแล้ว เริ่มมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเศรษฐกิจให้สอดรับกับพลวัตของโลกในศตวรรษที่ 21 ยกตัวอย่าง เช่น A Nation of Maker ของสหรัฐอเมริกา Design in Innovation ของสหราชอาณาจักร Made in China 2025 ของจีน Make in India ของอินเดีย Smart Nation ของสิงคโปร์ และ Creative Economy ของเกาหลีใต้ ส่วนในประเทศไทย รัฐบาลได้กำหนดทิศทางการพัฒนาโมเดล Thailand 4.0 ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้วางไว้ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” และเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับกระแสดังกล่าว วัฒนธรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญคือ Learn, Unlearn และ Relearn “Unlearn” คือการไม่ยึดติดกับสิ่งที่เรียนรู้มา ต้องปรับตัวให้ทันตลอดเวลา ส่วน “Relearn” นั้นคือ สิ่งที่เรารู้มามันเปลี่ยนไปในบริบทใหม่ ดังนั้น ต้องเรียนรู้สถานการณ์หรือเหตุการณ์จากมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม สำหรับ "Learn" นั้นโจทย์ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 คือ จะเรียนรู้อย่างไรให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิตอล (สุดปฐพี เวียงสี, 2559)

การตระเตรียมเมล็ดพันธุ์ชุดใหม่ หรือการเตรียมคนไทย 4.0 ให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะต้องเปลี่ยนจากคนไทยที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำกัด เป็นคนไทยที่มีความรู้ และทักษะสูง มีความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรม เปลี่ยนจากคนไทยที่มองเน้นประโยชน์ส่วนตน เป็นคนไทยที่มีจิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและสามารถยืนอย่างมี

ศักดิ์ศรีในเวทีสากล เปลี่ยนจากคนไทยที่เป็น Analog Thai เป็น คนไทยที่เป็น Digital Thai สามารถดำรงชีวิต เรียนรู้ทำงาน และประกอบธุรกิจ ได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิตอล โดยเริ่มจากการเสริมสร้างให้เกิดการเจริญเติบโตในตัวคน (Growth for People) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างสถาบันการศึกษา และชุมชน เครือข่ายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นคนไทย 4.0 ดังกล่าวจึงถือเป็นหัวใจที่สำคัญ ต้องใช้กลวิธีหรือเทคนิคต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้ ให้ชุมชนและผู้เรียนได้พัฒนาวิธีคิดที่เป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ จินตนาการมีทักษะที่สำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลากหลายในสภาพจริง การชี้นำตนเองอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะต่างๆ ตามที่กล่าวมาสามารถเกิดขึ้นได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดความกระตือรือร้นและพอใจที่จะเรียนรู้ค้นหาความรู้ แสวงหาคำตอบหรือข้อสงสัย รู้จักแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ สามารถแสดงความคิดออกมาเป็นผลงานและมีการนำเสนอแนวคิดและผลงานต่างๆ การเรียนรู้ดังกล่าวสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งสามารถใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับ ทั้งการเรียนรู้เป็นรายบุคคล การเรียนรู้แบบกลุ่มเล็กและการเรียนรู้แบบกลุ่มใหญ่ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้อื่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการพูด การฟัง การอ่าน การเขียน สะท้อนแนวคิด และความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติร่วมกัน (เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา, 2552; Brandes and Ginis, 1996) เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาท หรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (Active Participation) ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เกิดความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปบูรณาการใช้ชีวิตประจำวัน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550) และพัฒนาไปเป็นคนไทยที่มีความรู้ และทักษะสูง สามารถรังสรรค์นวัตกรรม มีจิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบ สามารถดำรงชีวิต เรียนรู้ ทำงาน และประกอบธุรกิจ ได้อย่างมีความสุขในโลกยุคดิจิตอล

รัฐบาลได้กำหนดทิศทางการพัฒนาโมเดล Thailand 4.0 เป็นโมเดลที่ได้น้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาประเทศ "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญานำทางยึดทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยและเป็นพื้นฐานการพัฒนาในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนามนุษย์ ทั้งภายในและภายนอก สามารถนำหลักการมาประยุกต์ใช้ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมโลก เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สร้างจิตสำนึกให้เกิดการเรียนรู้ในวิถีทางที่ถูกต้อง และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมที่ดีงามได้อย่างเป็นสุข ในการจัดการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการน้อมนำเอาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างพื้นฐานจิตสำนึกในคุณธรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากสังคมโลกได้เป็นอย่างดี การพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ดังนั้นสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสอดแทรกหรือบูรณาการ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและจากการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในปัจจุบัน พบว่า ทักษะสำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะในการเรียนรู้และปรับตัว

ชุมชนบ้านยาง แต่เดิมอยู่ในเขตจังหวัดราชบุรี เมื่อประมาณ พ.ศ. 2484 ทางราชการได้จัดแบ่งเขตตำบลต่างๆ ใหม่ โดยใช้คลองบ้านยาง (ท่าผาบางแก้ว) เป็นแนวเขต โดยให้ฝั่งเหนือขึ้นอยู่กับอำเภอเมืองนครปฐม ฝั่งใต้ขึ้นอยู่กับอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งฝั่งเหนือมีต้นยางขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ชาวบ้านที่อยู่อาศัยในแถบนั้นจึงเรียกหมู่บ้านของเราว่า “หมู่บ้านยาง” ต่อมาได้มีการจัดตั้งขึ้นเป็นตำบล เรียกว่า

“ตำบลบ้านยาง” ขึ้นกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง มีพื้นที่ทั้งหมด 18,174 ไร่ (23.70 ตร.กม.) อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองฯ เป็นระยะทาง 17 กม. สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและมีความอุดมสมบูรณ์ อาชีพหลักของชุมชน คือ เกษตรกรรมจากสภาพการเปลี่ยนแปลงในเวทีโลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ความสำคัญ ความจำเป็น การรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น คณะวิจัยมีความตระหนักในการเตรียมคนไทยสู่ยุค Thailand 4.0 ให้มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติ พร้อมทักษะที่สามารถรังสรรค์นวัตกรรม มีจิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบ สามารถดำรงชีวิต เรียนรู้ ทำงาน และประกอบธุรกิจร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขในโลกยุคดิจิตอล โดยมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เกิดความเข้าใจ สามารถนำความรู้ไปบูรณาการใช้ชีวิตประจำวัน และใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข โดยการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา และเกิดการพึ่งตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาวิธีการและผลของการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้าแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม ไว้ดังแผนภูมิที่ 1

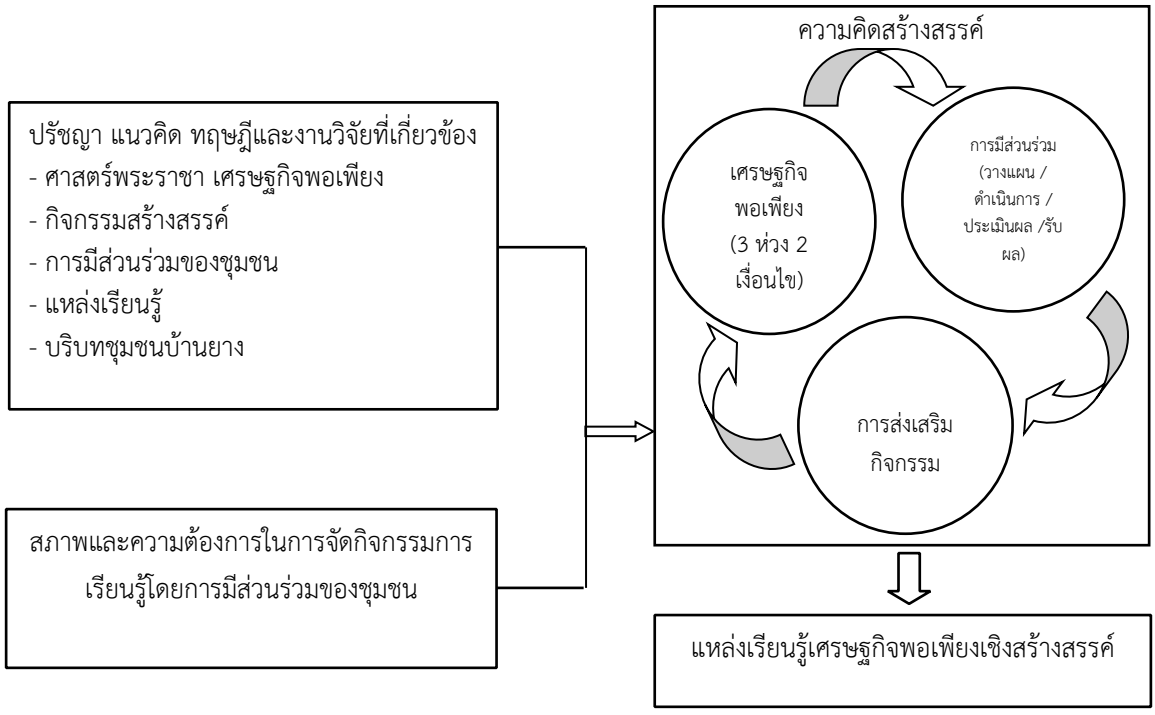

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย (Research Design) เป็นการวิจัยและพัฒนา (The Research & Development) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น (Research: R1) ระยะที่ 2 การออกแบบวิธีการของการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม (Development: D1) ระยะที่ 3 การทดลองและประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม (Research: R2) ระยะที่ 4 การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ (Development: D2)

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ประกอบด้วย 2 กลุ่มคือ ผู้นำกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชนบ้านยาง จำนวน 15 คน และกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษา และนักศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 50 คนเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling)

3. เครื่องมือในการวิจัย (Research tools) ประกอบด้วย

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย สำหรับศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีดังนี้

3.1 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) และการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

3.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักศึกษา จำนวน 1 ฉบับ

3.3 กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน มี 7 ฐานกิจกรรมการเรียนรู้

3.4 แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้และแบบสอบถามความพึงพอใจเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน

เครื่องมือในการวิจัยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) มีค่าเท่ากับ 0.74 มีการพัฒนา ปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยการสำรวจพื้นที่ พูดคุย จัดสนทนากลุ่ม และการศึกษาดูงานผู้นำและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน

4.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพ และความต้องการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมด้วยตนเองกับนักเรียนและนักศึกษา จำนวน 50 คน

4.3 ออกแบบและจัดกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนจำนวน 7 กิจกรรม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

6. ขั้นตอนการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R_1: Research) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพและความต้องการของการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D_1 : Development) พัฒนากิจกรรมตามความต้องการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R_2 : Research) การทดลองใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D_2 : Development) การประเมินและปรับปรุงกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม

การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้รับอนุมัติทำวิจัยจากมหาวิทยาลัยศิลปากร และได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล และผู้วิจัยได้ชี้แจงข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัย กระบวนการเข้าร่วมการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล ประโยชน์ที่ได้รับ ความเสี่ยงที่เกิดขึ้น สิทธิในการถอนตัวออกจากการวิจัย และขอความยินยอมจากตัวอย่างเป็นรายบุคคล โดยข้อมูลทั้งหมดจะไม่เปิดเผยรายบุคคลโดยจะนำมาวิเคราะห์และสรุปในภาพรวมเท่านั้นและคืนข้อมูลให้กับชุมชน

ผลการวิจัย

จากการวิจัยดังกล่าวนำสนอผลการวิจัยดังนี้ ผลการวิจัยด้านข้อมูลพื้นฐานพบว่า ชุมชนบ้านยางเดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ต่อมาได้มีการแยกตัวมาขึ้นต่อเขตจังหวัดนครปฐมจัดตั้งขึ้นเป็นตำบล เรียกว่า “ตำบลบ้านยาง” ขึ้นกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง มีจำนวน 11 หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมด 18,174 ไร่ (23.70 ตร.กม.) อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองนครปฐม เป็นระยะทาง 17 กม. “หมู่บ้านยาง” มีต้นยางที่มีอายุกว่าร้อยปีและศาลอันเป็นที่รวมความเชื่อ ความศรัทธาของชาวชุมชน อยู่บริเวณหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 4 สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่โดยรวมเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะสำหรับปลูกพืชไร่ ทำสวน ไม้ผล และพืชผัก ดินเหนียวเหมาะสำหรับปลูกข้าว ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท เหมาะแก่การอยู่อาศัย และการเลี้ยงสัตว์ มีโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 3 โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และวัด มีรถสองแถวผ่าน ส่วนใหญ่ประชาชนใช้รถส่วนบุคคล

จากการสนทนากลุ่มเพื่อการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันพบว่า 1) ลักษณะเด่นคือมีทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ดี มีภูมิปัญญาในชุมชน เช่น ผู้รู้ในการทำนา การทำขนม แหล่งเรียนรู้คือ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ซึ่งเป็นแหล่งศึกษาดูงานทางการเกษตร ชุมชนมีความเชื่อและวัฒนธรรมร่วมกัน ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมีอาชีพการเกษตรในพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ อยู่ใกล้ตัวเมืองนครปฐม มีถนนและการคมนาคมสะดวก 2) สิ่งที่ต้องการพัฒนา คือ การรวมตัวเพื่อพัฒนาชุมชนยังมีน้อย แม้จะอยู่ใกล้เมืองแต่ขาดรถประจำทางมีเพียงสองแถว 3) โอกาส คือ ด้วยนโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมภาคการเกษตร การท่องเที่ยว เศรษฐกิจพอเพียง การเป็นแหล่งเรียนรู้ เป้าหมายของชุมชนในอนาคต มีการปรับเปลี่ยนมุมมองในการพัฒนาชุมชนและ 4) ภาวะคุกคาม คือ ถึงแม้จะมีถนนลาดยางสู่ตัวเมืองแต่การคมนาคมขนส่งไม่สะดวก ขาดรถประจำทางต้องเดินไป 2 กิโลเมตร และชุมชนมองว่ายังขาดโอกาสในการรับบริการจากภาครัฐในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ไม่สะดวก เริ่มมีปัญหาเรื่องมลพิษในน้ำจากฟาร์มเลี้ยงหมู ชาวบ้านเป็นหนี้ธนาคาร จากการทำการเกษตร ซื้อรถดำนา รถไถนา

จากการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้อื่นๆร่วมกันระหว่างชุมชนและคณะวิจัยที่ “ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน” (Smart Farmer) ลุงสุชล สุขเกษม เลขที่ 56 หมู่ 7 ต.จอมปลวก อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม ทำให้มีความรู้ความเข้าใจ และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อการดำรงชีวิตมากขึ้น

นอกจากนี้การศึกษาสภาพและความต้องการ พบว่า สภาพ และความต้องการของนักเรียนระดับประถมศึกษา และนักศึกษาระดับอุดมศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.83 และ 4.48 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .81 และ .54 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมค่าเฉลี่ยของสภาพและความต้องการในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยางจังหวัดนครปฐมจำแนกตามนักเรียนระดับประถมศึกษา และนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

รายละเอียด	นักเรียนระดับประถมศึกษา (n=20)						นักศึกษาระดับอุดมศึกษา (n=30)						รวม				ปัญหา	
	สภาพ			ความต้องการ			สภาพ			ความต้องการ			สภาพ		ความต้องการ			
	$\bar{x}$	S.D	ระดับ	$\bar{x}$	S.D	ระดับ	$\bar{x}$	S.D	ระดับ	$\bar{x}$	S.D	ระดับ	$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D
ความพอประมาณของกิจกรรมการเรียนรู้	3.63	0.84	มาก	4.49	0.50	มาก	3.96	0.84	มาก	4.45	0.59	มาก	3.79	0.84	4.47	0.55	0.67	0.29
ความมีเหตุผลของกิจกรรมการเรียนรู้	3.61	0.70	มาก	4.40	0.50	มาก	4.04	0.77	มาก	4.36	0.59	มาก	3.83	0.77	4.38	0.55	0.55	0.18
ภูมิคุ้มกันในกิจกรรมการเรียนรู้	3.70	0.84	มาก	4.48	0.55	มาก	3.95	0.74	มาก	4.56	0.50	มากที่สุด	3.82	0.79	4.52	0.53	0.70	0.26
ความรู้การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์	.83	0.87	มาก	4.49	0.53	มาก	4.10	0.74	มาก	4.52	0.55	มากที่สุด	3.97	0.81	4.51	0.54	0.54	0.27
คุณธรรมของการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์	3.71	0.93	มาก	4.51	0.53	มากที่สุด	3.84	0.74	มาก	4.53	0.53	มากที่สุด	3.78	0.84	4.52	0.53	0.75	0.31
รวม	3.69	0.83	มาก	4.47	0.52	มาก	3.97	0.76	มาก	4.48	0.55	มาก	3.83	0.81	4.48	0.54	0.64	0.26

จากตารางที่ 1 แสดงพบว่า สภาพในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐมของนักเรียนระดับประถมศึกษา และนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่าด้านของความรู้การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 3.97; S.D.=0.81) และในด้านของความมีเหตุผลของกิจกรรมการเรียนรู้และภูมิคุ้มกันในกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยรองลงมา อยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 3.83; S.D.= 0.77 และ $\overline{x}$ = 3.82; S.D.=0.79 ตามลำดับ) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยของปัญหาในภาพรวมเพียง 0.642 S.D.= 0.26

ความต้องการในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐมของนักเรียนระดับประถมศึกษา และนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า ด้านภูมิคุ้มกันในกิจกรรมการเรียนรู้และคุณธรรมของการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{x}$ =4.52; S.D.= 0.53) รองลงมาคือด้านความรู้การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.51; S.D.= 0.54)

2. วิธีการและผลของการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้หลักแนวคิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (learning by doing) ที่ประกอบด้วย ศาสตร์พระราชา ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีกิจกรรม 7 ฐาน คือ 1) กิจกรรมทำนา (Rice Field Place) 2) กิจกรรมทำขนมไทย (Thai Dessert Place) 3) กิจกรรมผ้ามัดย้อม (Handkerchief Design Place) 4) กิจกรรมเรียนรู้ศาสตร์พระราชา (the King's Philosophy Learning Place) 5) กิจกรรมภูมิปัญญาเล่าเรื่องเมืองยาง (Story line and Wisdom Place) 6) กิจกรรมออกกำลังกายพอเพียง (Exercise Activity Place) และ 7) กิจกรรมสร้างสรรค์ (Do it yourself; D.I.Y Place) รายละเอียดกิจกรรมประกอบด้วย 1. วัตถุประสงค์หลัก 2. กลุ่มผู้ร่วม 3. ผู้สอน ภูมิปัญญาชาวบ้าน 4. เนื้อหาสาระ 5. แผนการจัดการเรียนรู้ 6. วิธีการ บรรยาย สาธิต ฝึกปฏิบัติ 7. แหล่งความรู้ สื่อและอุปกรณ์ 8. การวัดและประเมินผล 9. สภาพแวดล้อม 10. การดำเนินกิจกรรม และ 11. ประโยชน์ที่ได้รับ ผลการจัดกิจกรรมพบว่า หลังการจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรม ($\overline{x}$ = 4.02; S.D. = 0.52)

อภิปรายผล

1. สภาพของชุมชนพบว่ายังเป็นกึ่งชนบทกึ่งเมือง แม้ว่าจะอยู่ห่างจากเขตตัวเมืองจังหวัดประมาณ 17 กิโลเมตร แต่การคมนาคมยังไม่มีรถประจำทาง ประกอบกับเป็นส่วนของพื้นที่ที่เคยขึ้นกับอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี การตั้งบ้านเรือนกระจาย แต่มีความสัมพันธ์กันเชิงสังคม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก เช่น ทำนา ทำไร่ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ มีบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยาที่เหมาะสมในการเพาะปลูกลักษณะดังกล่าวยังเป็นลักษณะของชุมกึ่งเมืองที่จะเริ่มกลายเป็นชุมชนเมือง ซึ่งตรงกับทฤษฎีของการกลายเป็นเมือง (urbanization) ที่ Werner Z. Hirsch (1973 อ้างในกฤช เพิ่มทันจิตต์ 2536) กล่าวว่ากระบวนการเกิดเมืองเกี่ยวข้องกับการแปลงสภาพประชากร กระบวนการผลิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมือง ของเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งมีการกระจายตัวอย่างสม่ำเสมอบนพื้นที่ มีลักษณะการใช้แรงงานเข้มข้น และมีความเป็นปัจเจกภาพสูง ไปสู่ฐานะของเศรษฐกิจเมือง ซึ่งมีการกระจุกตัวกันบนพื้นที่ค่อนข้างมาก มีความชำนาญเฉพาะอย่างในการผลิตสินค้าและการบริการสูง และมีการพึ่งพาต่อกันระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐบาลอย่างใกล้ชิด ที่สำคัญก็คือ เศรษฐกิจเมืองมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม (Innovation) และลักษณะของการประกอบการในระดับสูง นอกจากนี้ สิ่งที่สัมพันธ์กับกระบวนการเกิดเมือง โดยเฉพาะ คือ การกระจุกตัวกันของประชาชนบนพื้นที่เพิ่มขึ้น หรือที่เรียกว่า ความหนาแน่น (Density) ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางพื้นที่อย่างใกล้ชิดของผู้ประกอบการทาง

เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางพื้นที่อย่างใกล้ชิด ประกอบกับความชำนาญทางการผลิตเฉพาะอย่างส่งผลให้เกิดการพึ่งพาต่อกัน ระหว่างผู้ประกอบการต่างๆ ในชุมชนเมือง ความหนาแน่นของประชากรทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและการบริการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (พิมวดี แก้วณรงค์, 2561) ความต้องการ และวางแผนร่วมกันเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน ดำเนินการ และร่วมกันประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแนวคิด การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวชุมชน การมีส่วนร่วมออกเป็น 4 เรื่อง คือ การตัดสินใจ (Decision Making) การดำเนินการ (Implementation) การรับผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) (Cohen and Uphoff, 1980) นอกจากนี้ การศึกษาดูงานร่วมกันที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (Smart Farmer) ผลที่เกิด นอกจากความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์ ยังมีการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการจริง ตลอดจนความสัมพันธ์ในระดับเครือข่าย “ยินดีเป็นเครือข่าย ทั้งวิทยากร และให้คำปรึกษา” (สุชล สุขเกษม, 2561) ผลการวิเคราะห์สภาพ และความต้องการของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีแหล่งฐานการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีบรรยากาศการเรียนรู้ดี ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้อย่างคุ้มค่า รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ (พรรณี เสี่ยงบุญ ธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง และศักดิ์พงศ์ หอมหวล, 2553)

2. วิธีการและผลของการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม ในการออกแบบกิจกรรมโดยการวิเคราะห์บริบทชุมชน ศักยภาพของคนในชุมชน สภาพความต้องการในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ มีการวางแผนร่วมกันระหว่างคณะวิจัย ชุมชน นักเรียน นักศึกษา ซึ่งแบ่งพื้นที่เป็น 7 ฐานแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกิจกรรม 7 P (Seven Place) ประกอบด้วย P1 กิจกรรมทำนา (Rice Field Place) P2 กิจกรรมทำขนมไทย (Thai Dessert Place) P3 กิจกรรมผ้ามัดย้อม (Handkerchief Design Place) P4 กิจกรรมเรียนรู้ศาสตร์พระราชา (the King's Philosophy Learning Place) P5 กิจกรรมภูมิปัญญาเล่าเรื่องเมืองยาง (Story line and Wisdom Place) P6 กิจกรรมออกกำลังกายพอเพียง (Exercise Activity Place) P7 กิจกรรมสร้างสรรค์ (D.I.Y Place) ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดได้การออกแบบกิจกรรมโดยการวิเคราะห์ศักยภาพ บริบทชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนบ้านยาง สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้แนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางมีความพอเพียง รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งจะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ในการนำวิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงปรับปรุงพระราชทานเป็นที่มาของนิยาม “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” ที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำมาใช้ในการรณรงค์เผยแพร่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านช่องทางต่างๆ อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน บนเงื่อนไข ความรู้ และคุณธรรม (ศิริณา จิตต์จรัส, เศรษฐกิจชุมชน และภูมิปัญญาไทย, 2555;อารมณ ฉนวนจิตร, 2556)

ในทุกกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน นักเรียน นักศึกษาจะต้องร่วมรับฟัง แลกเปลี่ยน คิด ลงมือปฏิบัติ ตามความต้องการสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดของแต่ละฐานการเรียนรู้ สอดคล้องกับการศึกษาของชัยพจน์ รักงาม และสำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ ที่กล่าวว่าถึง การเรียนรู้ว่าเป็นการมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องเรียนรู้หรือได้รับความรู้จากครูเท่านั้น แต่สามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้

ต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว ได้แก่ พ่อแม่ ชุมชน เพื่อน สถาบันทางศาสนา การอ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ และทันสมัยที่สุดคือ การใช้คอมพิวเตอร์และเข้าสู่ระบบอินเตอร์ ฯลฯ (ชัยพจน์ รักงาม, 2542; สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ซึ่งทุกคนจะได้รับความรู้ตามที่ตนเองต้องการ การเรียนรู้จึงสนุก ไม่เกิดความเครียด เพราะไม่ต้องท่องจำความรู้ เพื่อคอยตอบคำถามครูให้ได้ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้มีวิธีจัดได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความพร้อมของประชาชนและสภาพของชุมชนนั้นๆ โดยมีองค์กรท้องถิ่นหรือประชาชนในหมู่บ้านเป็นหลักในการจัดตั้ง วิธีจัดการเรียนรู้ในแต่ละแหล่งเรียนรู้นั้นต้องมีลักษณะที่จัดความพร้อมและศักยภาพของแหล่งเรียนรู้เพื่อการนำเสนอข้อมูล ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จัดตามสาระความรู้สอดคล้องกับหลักสูตรชาติ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้พบและมีส่วนร่วมในประสบการณ์ได้ใช้ทรัพยากรต่างๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้สัมผัสกับความเป็นจริง สร้างองค์ความรู้เองจากประสบการณ์ของตนเองทั้งจากการสำรวจ ตรวจสอบ ทดสอบความรู้ที่ได้รับและหาข้อสรุป จัดตามความต้องการของผู้เรียน เพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ เชิงประสบการณ์ตลอดจนพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น จัดโครงการหรือกิจกรรมที่รัฐบาลเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุน

ผลการจัดกิจกรรมพบว่า หลังการจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรม และมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมตามความต้องการปัญหาและความสนใจของผู้เรียนและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมมีผลต่อรความพึงพอใจของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พรรณี เสี่ยงบุญ (2553) และพาทิพย์ ชมคำ (2551) ผลงานกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านยาง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การออกแบบผ้ามัดยอม การทำสบู่ ทำขนม กิจกรรมเรียนรู้ศาสตร์พระราชา กิจกรรมภูมิปัญญาเล่าเรื่องเมืองยาง กิจกรรมออกกำลังกายพอเพียง สอดคล้องกับแนวคิดสร้างสรรค์ของ Torrance (1963) กล่าวว่า “ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถของบุคคลในการคิดแก้ปัญหา ด้วยการคิดอย่างลึกซึ้งที่นอกเหนือไปจากลำดับขั้นการคิดอย่างปกติธรรมดา เป็นลักษณะภายในของบุคคลที่จะคิดหลายแง่หลายมุม ประสมประสานกันจนได้ผลผลิตใหม่ที่ถูกต้องสมบูรณ์” และ Guilford (1967) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาของบุคคล เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดหลายแง่หลายมุม Edward de Bono (1982) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถในการคิดนอกกรอบ (lateral thinking) เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาได้หลายๆ แนวคิด และนำแนวคิดเหล่านี้ไปพัฒนาต่อเพื่อให้สามารถใช้แก้ปัญหาที่ต้องการได้

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสร้างและขยายกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานที่มากขึ้น

2. ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ในพื้นที่ชุมชนอื่นๆ

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ขยายกิจกรรมการเรียนรู้และศึกษาผลโดยการทดลองในฐานทางการแปรรูปการเกษตรเพื่อความยั่งยืน

2. ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพการใช้ต้นยางเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และการส่งเสริมการท่องเที่ยว

.....

เอกสารอ้างอิง

กฤช เพิ่มทันจิตต์. (2536). *ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง.* กรุงเทพฯ: ครีเอทีฟ พับลิชชิ่ง จำกัด.

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2560). *Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน*. สืบค้นจาก http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร.* (พิมพครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง.

ชัยพจน์ รักงาม. (2543). การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย. *วารสารข้าราชการครู, 11*(2), 26–29.

พรรณี เสี่ยงบุญ ธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง และศักดิ์พงศ์ หอมหวล. (2553). *การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาดูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.

พาทิพย์ ชมคำ. (2551). *การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครสวรรค์ เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ลพบุรี.

พิมวดี แก้วณรงค์. (2561). *แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นเมือง*. สืบค้นจาก http://pimpimwadee.blogspot.com/2015/01/urbanization.html.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์. *Veridian E-Journal. 8*(1), 49-61.

วิษณุ หยกจินดา. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

ศิริณา จิตต์จรัส. (2555). *เศรษฐกิจชุมชน และภูมิปัญญาไทย*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (เอกสารอัดสำเนา).

สุชล สุขเกษม. (2561) *ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (Smart Farmer)/*สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2561*: ศิริณา จิตต์จรัส*.

สุดปฐพี เวียงสี. (2559). *ประเทศไทย 4.0 โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจใหม่*. สืบค้นจาก http://www.sudpatapee.com/index.php/2014-08-15-15-18-27/item/176-4-0.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2550). *หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*, กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคณภาพการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2549). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. ปทุมธานี : สกายบุ๊กส์.

สำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *ทักษะแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง*. สืบค้นจาก http://www.ops.moe.go.th/ops2017/.

เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา. (2552). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลขามเรียงอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อารมณ์ ฉนวนจิตร. (2556). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนรู้สู่ชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Brandes, D., & Ginnis, P. (1996). *A Guide to Student-Centred Learning*. United Kingdom: Nelson Thornes.

Cohen and Uphoff. (1976). *Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation*. New York: Cornell University.

Edward de Bono. (1982). *De Bono's Course in Thinking*. Retrieved from https://positioningmag.com/6652.

Guilford, J.P. (1967). *The Nature of Human Intelligence. McGraw-Hill, Book Company.*

Torrance, E.P. (1963). *Education and the Creative Potential*. Minneapolis: The Lund Press.